

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6 sz. a.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Imádság. (Sántha Károly.) — Comenius-társaság. (—a —s.) — Egyházunk neve. (Morbács.) — Az 1791-dik évi zsinat első ülésre. (Weber Samu.) — Nekrológ. — Külföld. — Vegyesek. — Pályázat. — Hirdetés.

Imádság.

— 1891. máj. 3. —

Leoldva sarunkat, magunkat megalázva,
Lelkünket kiöntve buzgó szives fohászbá:
Jövünk hozzád Isten, apáink Istene,
Mert e napon szívünk csordultig van tele.

Csordultig van tele a szívünk szent örömmel,
A szemünk megtelik patakzó hála-könnyel,
Nagy irgalmasságod s bő kegyelmed miatt,
Mely bús éjszakánkra hajnalként ránk viradt.

Ránk viradt hajnalként kegyelmed fényes napja,
Lelked fuvallata a ködöt szertehajtja,
S fénylik ezer szívben az evangyéliom,
Ez a vigasztaló, isteni hatalom.

Isteni hatalom szent Fiad tudománya,
A te jobb kezednek felséges adománya;
Üldözze sötétség, üldözze gonoszság,
Kiragyog az égből, mint örök igazság.

Az örök igazság győzelme ez az ünnep,
Amelyet egyházunk buzgó hálával ül meg;
Szent volt apáinknak ez örök igazság,
Azért lőn jutalmuk a vallásszabadság.

A vallásszabadság száz éves örömének
Emlékezetére zeng ajkunkon az ének,
Ez készíti szívünket könyörgő imára:
Küldj szép jövőt Isten, egyházra, hazára!

Egyházra, hazára küldd el a béke lelkét,
S kik hajdan e napot örömben ünnepelték:
Apáink törhetlen hite s buzgósága,
Legyen az utókor drága boldogsága!

Drága boldogságunk légy oh vallás minékünk,
Vigaszoddal halunk és áldásoddal élünk;
Kihez volnánk hivek, hogyha nem tehozzád?
Ahol te vagy, ott van a fényes mennyország.

Mennyországunk, vallás, megmaradsz mindörökre, —
Aki védelmeztek, szálljon áldás nevökre!
Dicséret, dicsőség néked oh szent Isten,
S kérünk, tarts meg minket mindvégig a hitben!

*Sántha Károly.***Comenius-társaság.**

A mult év őszén Némethonból egy mozgalom indult ki, Comenius a nagy paedagogus és humanista születése 300-as évfordulójának méltó megünneplése tárgyában. Az eleinte bizalmasan szétküldött iver felsorolván az okokat, melyek miatt a férfiat és működését az egész emberi nem közkincsének tekintetni, egy nagy Comenius-társaság megalakítását ajánlották a megünneplés legméltóbb formájának s legtartósabb eredményének, mely társaság célja mindenekelőtt Comeniusnak magának élettörténetét kikutatni, kiterjesztvén a kutatást alkotásainak és céljainak egészére. Mivel azonban egy ily szellemi működés története elszigetelten meg sem érthető, azért a társaság kiterjeszti kutatásait, Comenius tanítóira, társaira, elődeire a nevelés reformálásában; sőt egybeköti ezt a régi evangélikus hitgyülekezetek (valdensek, cseh testvérek, svájci testvérek, morva testvérek stb.) történetének és hittanának kikutatásával, gyűjteni és kiadni szándékozván oly könyveket, kéziratokat és okiratokat, melyek a fent előadott céloknak szolgálnak.

A felhívás igen jó fogadtatásra talált. Eddig a következő országokból jöttek aláírások: Belgia, Dánorszag, Némethon összes tartományaival, Francia-

ország, Anglia, Itália, Hollandia, Svédhon, Norvégia, Ausztria-Magyarország, Románia, Oroszország, Svájc, Egyesült-Államok, Észak-Amerika, Algierből. Az ismertebb nevek közül álljanak itt: Holtzmann, Kuno, Fischer, Oncken, Dilthey, Kleinert, Paulssen, Wattenbach, Schönaich Carolath herceg, Nippoldt, Kern, Schiller, Rein, Avenarius, Stern, Althaus, Compayré, Browning, Laurie stb. A magyarországi aláírások közt ott van Szilágyi S., Dezső Lajos, Felméri stb.

A társulat fent felsorolt céljait úgy akarja elérni, hogy az egy egységes szervezet kívánna maradni, Berlin székhellyel. Azonban országoként elég önálló fiók vagy alegyesületekké tömörülhetnek azok, kik a társulat tagjai kívánnak lenni. A közzébocsátott felhívás szerint az országos egyesületek egy-egy elnökkel, pénztárnokkal és jegyzővel bírnának s a jövedelem $\frac{3}{10}$ -ed részét önállóan használhatnák fel. Sőt az ország egyes részeiben az egyes vidékeknek is szabad-ságában állana a tagolást még továbbra vinni.

A tagok háromfélének vannak tervezve; pártfogók, kik egyszer s mindenkorra 500 márkát vagy 3—3 évre 100-at fizetnek; alapítók, kik évenként 10 márkát, vagy egyszer mindenkorra 100-at; részvevők, kik évenként 5 márkát fizetnek.

A pártfogók és alapítók az egylet minden kiadványát kapják, előbbiek 7, utóbbiak 2 szavazattal bírnak; a részvevők kapják a megindítandó Monatshefte der Comeniusgesellschaft című folyóiratot s egy szavazattal bírnak.

Hogy nem is szólva az ünneplendő férfi általános jelentőségéről, ily magyarországi egyesületnek is szép külön kutatási tér jutna, ki vonhatná kétségbe? Részint a fent nevezett régi evangélikus felekezetek, melyek már XIV. század óta merülnek fel honunk történetében, részint a XVII. század bölcséleti, theologiai és paedagogiai szellemi mozgalmi, Comeniusnak magának sokoldalú működése mindenek felett a történetbúvárok érdeklődésére számítanak. Azonban a nevelők és philologusok is sok tanulságosat vehetnek és nyújthatnak e körön belül. Azonfelül pedig a theologiai multja iránt érdeklődők, hisz Comenius mindenütt mondja, hogy képeztetése és hajlama szerint theologus. Azért is szabadjon remélni, hogy az ünneplényen és a társulatban tekintélyes lesz éppen a magyarhonai rész.

Bár nem okvetlenül szükséges, félreértések kikerülése végett felemlitem, hogy az egylet épp úgy nem óhajt felekezeti céloknak szolgálni, mint politikaiaknak sem. — Hogy eddig túlnyomólag evangélikusok jelentkeztek, természetes, de hogy ez így maradjon, nem kívánatos. Comenius humanista működését — feledve kétségbeesése rajongásait — a katolikus írók is méltányolják (pl. Gindely azt mondja, hogy az asketikus iratokat egy szent sem írhatta volna szebben), úgy hogy remélhető, hogy az ünneplény e tekintetben is legalább jelképileg egy lépéssel előbbre fog vinni Comeniusnak mindig hangoztatott ideáljához: egységhez és összhangzathoz a legkülönfélébb körök és áramlatok közt.

Jelentkezések dr. Keller Archiv-Rath, Münster W. pénzküldemények pedig Molenaar és Co. bankházhoz Berlinbe, Ecke Burg és St.-Wolfgangstrasse intézendők. Az előkészítő ülés egybehívása az ősz végére van tervezve s reméljük, hogy ezen hazánk és ev. egyházunk is méltón lesz képviselve.

— a — s.

Egyházunk neve.

Oly téma, mely fölött vitatkozni fölösleges időtöltés. Nekünk a nevekben válogatnunk nem lehet, nem szabad. S hogy mégis irok e tárgyról, csupán azért történik, hogy állításomat igazoljam.

Mikor elolvastam e b. lapok 5. számában nt. Hurtaý lelkész urnak cikkét, melyben felveti a kérdést, mi legyen egyházunknak neve — mert ez hosszú s talán már kopott — csodálkoztam, hogyan lehetett ilyen kérdést fel is vetni. Gondoltam, hogy hivatottabb nálamnál fog e kérdésre felelni s a tett indítványra megjegyzést tenni. Meg is jelent e tárgyban e b. lapok 14. számában egy cikk az én tisztelt kollégámtól Raffay Sándortól, melynek tartalmával én is egyetértek, csak azon passusával nem tudok megbarátkozni, a hol azt mondja: „Legyenek a mi édes testvéreink ev. ref., mi maradunk a régi mellett vagy ha a hitvallások után akarjuk magunkat nevezni, legyenek ők helv. hitv. evangélikusok, mi pedig ág. hitv. evangélikusok.“ etc. Mi nem nevezhetjük magunkat a hogy akarjuk, az nem akaratunktól függ. A mi egyházunk neve nem lehet más, mint: Ágostai hitvallású evangélikus egyház.

Különös volna az, ha pl. egy egyént, ki keresztelésénél János nevet kapott s aki azt 30 éven át viselte, egyszerre Péternek kezdenék nevezni, vagy ő nevezné magát annak. Pedig ha az a név olyan mellékes valami, akkor nem volna benne semmi különös. De az a név nem mellékes, abban a névben ki van fejezve az ő énje, e név nélkül az a személy nem gondolható s maga sem hagyhatja el nevét, ha csak csalást nem akar elkövetni. Még különösebb volna azonban, ha egyházunkat, mely három hosszú századokon át viselte e nevet, egyszerre más néven kezdenék nevezni. Mert míg annak az egyének neve annak adásakor csupán a szülők akaratától függött s esetleg volt és csak a szokás folytán lett kifejezése az azt viselő személy én-jének addig egyházunk neve már kezdettől fogva nem volt esetleges, hanem annak lényegéből folyó, azt leg-hivebben kifejező. Evangéliomon alapulván egyházunk tana, egyházunk nem nevezhette magát másnak, mint evangéliomi-nak. De ez az „evangélikus“ is még tág értelmű, mely nem fejezi ki teljesen egyházunk sajátosságát a többi keresztyén egyházakkal szemben, melyek szintén az evangéliomot ismerik el alapnak, de különösen nem fejezék ki egyházunk sajátosságát a helv. hitv. egyházzal szemben, mely szintén evangélikusnak nevezi magát. Mindkettő evangéliomi s a kettő mégsem egy, mert épen az

evangyéliumi sarkigazságok felfogása különböző. A mi egyházunk nevében a legsajátosabb, legjellemzőbb kifejezés, mely minden más egyháztól megkülönbözteti, az ágostai hitvallású kifejezés. Ezen névvel áll vagy esik egyházunk mint ilyen. Mibelyt más néven nevezzük, megszűnt annak lenni a mi. Nem Ágosta városától nyerte egyházunk nevét, mint nt. Hurta lelkes úr tévesen hiszi, hanem azon hitvallástól, mely ott felolvastatott. S mert e hitvallás épen Ágostában olvastatott fel, azért csak is azt az ott felolvasott hitvallást érthetjük. S így az az ágostai szó sem oly mellékes, mint czikkiró úr gondolja. Valamint az üdvtörténeti helynevek sem mellékesek az üdvtörténetben — mert ép e helyekhez voltak fűzve az üdvtörténet főbb mozzanatai s így ép e mozzanatok tették nevezetessé: úgy Ágosta sem mellékes és esetleges egyházunk történetében — nem önmagában, hanem épen mert színhelye volt azon nevezetes eseménynek, mely egyházunk történetében döntő szerepet játszik.

Nem olyan valami az az ágostai hitvallás, a min csak oly könnyen túltehetnők magunkat. Kinek a hitvallása ez? Luthernek, vagy Melanchtonnak vagy azon fejedelmeknek hitvallása-e ez, a kik azt aláírták? Nem. Ez mindazon sziveknek hitvallása, a melyek benne a tiszta evangyéliom visszatükrözését látják és elismerik. Ez a hitvallás a hitéletnek legbensőbb, legtisztább kifejezése. Mert mit foglal magában e hitvallás? Azon evangyéliomi örök igazságokat, melyek az ember benső, hitéletére határozók, az evangyéliom sommáját oly formában, mely azt a hitbeli meggyőződést épen e hitvallás formájában tárja elő. A forma mulandó és változékony, de a tartalma örök értékű, mert az evangyéliom örök igazságain alapszik s azokat fejezi ki oly alakban, mely azon idők vallási felfogásának legjobban megfelelt.

S ép azért csodálkozom, hogy oly lelkes, aki ismeri e hitvallást, aki megesküdött arra, hogy az evangyéliom örök igazságait e hitvallás értelmében fogja hirdetni, ép azt, a mi a legjellemzőbb a legsajátosabb egyházunk nevében akarja elhagyni nevéből.

Igy e név tartalmilag egyházunk lényegével összeforrt. De ha ez nem is volna így, fontos és létkérdéses e név más szempontból is: a jogtörténeti szempontból különösen hazánkban. E nevet a történeti fejlődés szükségszerűen adta egyházunknak; e név nem esetleges. Mint tisztelt kollegám Raffay helyesen megjegyzi, a reformáció kezdetén a megtisztított egyház nevével magok a reformátorok s a reformáció hívei sem voltak tisztában, mert hisz erre a nagy küzdelemben idejük sem volt gondolni, mégis az evangélikus elnevezés eleitől fogva használtatott, mint a mely név az egyház lényegét legjobban kifejezte. Róm. kath. részről az eretnek egyház volt a szokásos elnevezés, a mi természetesen nem is volt másképp várható. Az 1530. ágostai bir. gyűlés óta az ág. hitvallás döntő volt az egyház nevére. Németországban ugyan eleinte nem volt szük-

séges az ág. hitv. szót az evang. elé tenni, mert hisz ez magától értetődött. Ugy szinte hazánkban is leginkább evangélikusoknak szerették magukat nevezni a reformáció hívei, habár igen korán becsúszott a lutheránus elnevezés is.

De az 1525. 4. t.-cz. 4. §-a, mely szégyenfoltja a magyar törvényhozásnak, (Lutherani comburantur) arra intette az evangélikusokat, hogy e nevet maguk ne használják. De e név különben nem volt találó, mert Luther tudvalevőleg nem alapított egyházat. S azért megmaradt az evangélikus elnevezés, melyhez az ág. hitvallású szó kezdetben szinte magától értődött. A törvénykönyvben az evangelica confessio először az 1608. 3. t.-cz.-ben fordult elő, mely a nádorválasztásról rendelkezve azt mondja, hogy a király: duas ex Statu Catholico Romano, et totidem Evangelicae Confessionis personas nominat et proponat. De az ág. hitvallásnak már előbb volt nagy szerepe. Az 1548-iki országyűlés többsége a wittenbergi reformáció mellett nyilatkozva az ág. hitvallás értelmében való tanítást megengedte s azokat, a kik hozzá ragaszkodnak, eretnekeknek nem volt szabad nevezni, még kevésbé üldözni. S épen azért, mikor Sbardala váci püspök és Sibrik kir. tanácsos a felsővidéki sz. kir. városokba az eretnekek kiűzése végett jöttek, az öt sz. kir. város evang. lakossága Eperjesen egybegyűlve a Stöckel Lénárd által kidolgozott hitvallásban (conf. pentapolitana) kimutatták, hogy ők az ág. hitvalláshoz ragaszkodnak, mely szerint tanítani meg van engedve, minek következtében I. Ferdinand 1549-ben üldözésüket be is tiltotta.

Hasonlóképen tettek a hét bányaváros evang. lakói kik 1558-ban Körmöczön, 1559-ben Selmeczen az ág. hitvallás alapján dolgozták ki a confessio heptapolitana-t, hogy Olah Miklós esztergomi érsek garázdálkodásának útját állhassák. Mindazáltal az ág. hitvallású elnevezés mint név nem volt használatban, mint olyan, mely ugy is magától értetődött. De mikor a helv. hitv. egyház és egyházunk között az ellentét élesebbé vált s mikor az 1548. 11. t.-cz. csak az ág. hitvallásuaknak biztosít vallásszabadságot akkor szükségszerűen meg kellett a két egyházat úgy dogmatikai, mint jogtörténeti szempontból egymástól különböztetni. S mi volt természetesebb, dogmatikailag hivebb, történelmileg igazoltabb, mint hogy egyházunk ág. hitvallásának nevezte magát a helv. hitvallásúval szemben ép azon hitvallás alapján, mely Ágostában felolvastatott s mely a tiszta evangyéliomnak legtisztább kifejezése.

Az ág. hitvallású elnevezés a törvénykönyvben az 1547. 4. t.-cz.-ben fordul elő először, a hol a 400 elvett templomból 90-nek visszaadása rendeltetik, a mikor is az evang. karok és rendek: Evangelici Augustanae Confessionis — neveztetnek. Ezóta az ág. hitv. evang. egyház egyházunknak törvényes, jogos, történelmileg igazolt s szükségszerű és lényegének legjobban megfelelő hivatalos neve. S ezentúl ugy is nevezi magát egyházunk egész e mai napig. Az 1707. rózsahegyí zsinat határozatainak

czíme: „Acta et conclusiones Synodi Aug. Conf. Evangelicorum ecclesiasticorum et seculorum etc.“ S minden hivatalos iraton ott van az A. C.

Reménylem, elég világosan tűnik ki, hogy miért nem lehet a nevekben válogatnunk, nem mintha olyan nagyon szűkkeblű volnék, mondom ezt, hanem azért, hogy ez meggyőződésem. Nekünk engednünk, ettől eltérnünk nem lehet, nem szabad. Ha valakinek ez mellékes s közönyös, akkor annak vallásunk igazságai is közönyösek, mellékesek s ha nem igaz meggyőződés az a mit ép az ág. hitvallás kifejez, akkor az egyházat is okvetlenül el kell hagynia. De míg az ág. hitvallás az ő hitbeli meggyőződésének kifejezése, addig az egyház nevét sem másíthatja meg. Míg az ág. hitvallás igazságait valaki az evangéliumból magából meg nem dönti, míg ez — formájától eltekintve, bár ez is kifogástalan — tartalmi becséből nem veszít: addig egyházunknak egyedüli és helyes neve nem lehet más, mint: Ágostai hitvallású evangélikus egyház.

Morhács.

Az 1791-dik évi zsinat első ülése.

— Történeti visszapillantás. —

Miután minden jelentőséggel és érdekléssel bir, mi a zsinattartásra vonatkozik, nem tartom helytelennek az 1791-dik évi zsinat első ülésére visszapillantani, miután annak lefolyása alatt oly intézkedésekkel és formákkal találkozunk, melyek ugyan ma nem egészen kötelezők, de lényegökben mégis ismétlődni fognak.

A képviselők már szept. 12-én gyültek össze Pesten. Két napig folytak a magántanácskozások különösen az elnök személyének kérdése felett, miután Balogh Péter, az egyetemes felügyelő, ki nem régen a képviselőházban oly férfiasan védte az ev. egyház jogait és szabadságait és kire egyhangulag szavaztak volna, nem vállalkozott az elnökségre.

Ily előzmények után összegyültek a zsinati képviselők szept. 14-én 9 órakor a megyeház ülésezési termében. A kerületek számára külön padok voltak elhelyezve. A terem egyik oldalán foglaltak helyet a bánya és a tiszai kerületek, a másik oldalon a dunáninneni és túli kerületek képviselői. A terem közepében ült az elnökség és a jegyzőség személyzete.

Tíz órakor belépett Koburg herceg, kit Pongrácz Boldizsár mutatott be. A gyűlés tagjai tiszteletteljesen felkeltek helyeikről s a herceg a bányakerület képviselői között foglalt helyet.

Most Balogh Péter, egyetemes felügyelő kelt fel és örömet fejezte ki, hogy isten kegyelméből sikerült a zsinattartásra összegyűlni és figyelmeztette a zsinatot, hogy most már ideje a kir. biztost, gróf Brunzwik Józsefet külön küldöttség által a gyűlésbe meghívni. A küldöttség tagjai voltak a többek között Podmaniczky József és Tihanyi Tamás. A biztost szintén felkeléssel fogadták, mire az az elnök-

ség jobbán foglalt helyet. Erre elénekelték a veni sanctét és Torkos Mihály superintendens imát mondott.

Most felemelkedett üléséből a biztos, hosszabb beszédet tartott és különösen a következőket hangsúlyozta: A király az evangélikus egyház javát szíven hordja, mire a zsinat engedélyezése legjobb bizonyíték, azért is az előforduló ügyek olyképp tárgyalandók, hogy a más felekezetűek és a többi honpolgárok várakozásai is teljesüljenek. Oly határozatok hozandók, melyek nemcsak az egyház javára szolgáljanak, de a haza érdekeivel is összeegyeztethetők. Tekintve a király jóindulatát az ev. egyház iránt, a képviselők arra törekedjenek, hogy távol az egyenetlenség, vizály és gyűlölet szellemétől, az egyetértést és békét tartsák fel, mely egyedül méltó ahhoz a fontos feladathoz, melyet végezni akarnak.

Balogh Péter felelt erre, összehasonlítá a multtal a jelent, mely hogy az ev. egyházra kedvezőnek mondható, nagy részben a király érdeme. Ő is hivatalból inti a képviselőket minden pártoskodás távoltartására, s a béke kötelékében a szellem egységének fentartására. Elnöknek Prónay Lászlót hozta javaslatba, amit a zsinat el is fogadott. Az elnök megköszönte a bizalmat, melyet Torkos superintendens még bővebben juttatott kifejezésre s minden ellenvetés nélkül Balogh Mihályt világi és Ráth Mátyást egyházi jegyzőnek nevezte ki. Az előbbi megköszönte a bizalmat, kifejezvé a reményt, hogy bár a zsinatok eddig több rosszat, mint jót eredményeztek, ő excellenciája úgy fogja vezetni a tanácskozásokat, hogy csak korszerű határozatok lesznek feljegyvezhetőek.

A jegyzők megválasztása után felolvastattott a helytartó-tanács aug. 16-áról kelt 15050 sz. leirata, melyben meghagyott, 1) hogy a királyi biztosnak kiváló helyen legyen az ülése; 2) az ő tudta nélkül semmi se történjék, sem a nyilvános ülésekben, sem a bizottságok tárgyalásainál; 3) minden ülés neki előre bejelentendő; 4) a jegyzőkönyvek és más zsinati irományok a helytartótanács útján a királynak lesznek benyújtandók. A képviselők megütköztek azon, hogy ezen leiratot a helytartótanács tagjai mellőzésével csak egy titkár írta alá.

A zsinat szervezkedése ezzel még nem ért véget. Perlaki Dávid kiindulva az általános szokásból, kívánta, hogy a világi elnök mellé egy egyházi elnököt válasszon a zsinat. Ezen javaslat nagy ingerültséget idézett elő. Az elnök abban a véleményben volt, hogy e javaslat egészen új, miután eddig minden zsinaton csak egy világi elnök vezette a tanácskozásokat. Ev. vallásunkat — úgymond — úgy is a mágnások és nemesek vezették be s védték meg jogaiban és szabadságaiban. Mi sem akarjuk a lelkészek jogait csorbítani, de sorsukat javítani. Miután elnöknek megválasztottak, ez állásomat meg is akarom tartani. A jövőben másképen lehet. Ha a mostani zsinat két elnököt, egy világit és egyházit rendel és ezen határozat ő felsége által jóváhagyatik, akkor én szívesen beleegyezem, hogy a jövő zsinaton az elnökség kettős legyen. Távollétemben, vagy akadályoztatásom

esetén különben az elnökséget Balogh Péter, az egyetemes felügyelő fogja vinni. Tőlünk nemeseiktől a kegyúri jog el nem vitázható.

Ezek az utóbbi szavak felelet nélkül nem maradtak. Szinovitz kinyilatkoztatta, hogy Perlaky kerülete tudta nélkül hozta a javaslatot, különben ő csatlakozik az elnök véleményéhez. Ráth Mátvás tagadta a kegyuri jogot az evang. egyházban s ennek igazolásául több történeti példát hozott fel. De azért — mint magát kifejezte — tisztelni kell a fát, mely óltalmat és biztonságot nyújt. Arra Prónay Pál hevesen védelmezte a kegyuri jogot. Crudy lelkész e váratlan vitának azon nyilatkozatával vett véget: hogy ha ezen szó alatt: patronus, kegyúr a jóltevőt, jóakarót, oltalmazót és fejlesztőt értjük, akkor a nemesekben igazán ily patronussal birunk; ha pedig a cánoni jog értelmében a kegyúrban azt látjuk, kinek kizárólagos jogához tartozik, a lelkész választani és beiktatni, akkor az olyan ev. község, melyben ez történhetnék, nincsen Magyarországon. Ez értelmezésben mindenki belenyugodott.

A jegyzők megesketése szükségesnek nem találtatott, mivel a határozatok hitelessége úgy is az arra kiküldött bizottság véleményétől fog függni. Ráth Mátvás kérdésére, vajjon a jegyzőkönyvek tiszta latinban szerkesztendő-e, a zsinat igennel felelt.

12 órakor megérkezett a reformátusok küldöttsége, melynek szónoka Domokos Lajos a zsinat barátságát és rokonszenvét kérte ki, mire a biztos magyarul felelt, miután a reformátusoknál az volt a tárgyalási nyelv. A zsinat szintén küldött egy küldöttséget Császár András vezetése mellett a ref. zsinat üdvözlésére.

Ezzel véget ért az első ülés.

Weber Samu.

NEKROLOG.

Mult április hava 29-ik napján délután 2 órakor szélgyorsasággal terjedt el Pozsony-Szt-Györgyön azon rémhír, hogy „Csernák Gusztáv, a szomszéd grinádi község evang. lelkésze, Pozsonyba utaztában a coupéban meghalt.”

A hír valónak bizonyult; az erőteljes férfiú, ki még pár héttel ezelőtt viruló egészségnek örvendett, ki az utolsó napokban mutatkozó betegségnek tüneteit fel sem vette — nincs többé.

Pozsonyi orvos tanácsát kikérendő, ült föl Grinádon a vonatra és alig 6 percnyi utazás után, a legelső állomáson, Szt.-Györgyön halva vitetett ki az állomásfőnök irodájába.

Az orvos nyomban ott termett, s minden lehetőt elkövettek, hogy a talán csak elájultat életre keltsék; hiába volt minden, a megszakadt szív nem mozdult meg többé; holtan vitték a grinádi lelkészt, ki alig egy órával előbb búcsuzott csak el családjától, hogy este visszatérjen, kit egyháza hívei még az imént köszöntöttek az utcán, — családjá körébe, egyházába vissza.

Alig négy hete annak, hogy a grinádi lelkészlak halottat rejtett falai között. — Az elköltözöttnek 83 éves

atyja hajtotta fejét márczius 31-én örök álomra; ki sejtette volna, hogy egy hónap mulva fia fogja követni.

Az alábbiakban adjuk rövid vonásokban az elköltözöttnek életrajzát.

Csernák Gusztáv Adolf született 1840. aug. 16-án Lubinán, Nyitramegyében, ahol atyja Tamás akkor tanító volt. — Elemi iskoláit atyja vezetése mellett otthonában, majd gymnasiumi tanulmányait Szokolczán és Pozsonyban, a theológiát Pozsonyban és Bécsben végezte. — 1873-ban az ujonnan alakult grinádi evang. egyház hívta meg lelkésztanítónak, ahol is mindvégig áldásosan működött. — A nemrég anyásított egyházban a kezdet nehézségeivel megküzdve, híveit nemsokára bevezette az időközben megszerzett és csinosan felszerelt imaházba.

A több ezer forintnyi adósság törlesztése körül buzgón és sikerrel fáradozott, úgy hogy mostan már az egyház jövője biztosítva van.

Sőt ha nemsokára, mint már pengetik is, a lelkész mellé rendes tanítót hívnak meg, — különösen Csáky ismert rendelete következtében — a boldogultnak neve fog első helyen említettetni azok között, kik lehetségessé tették, hogy e terv aránylag rövid idő alatt a valóság stádiumába lépjen.

Mint lelkész és tanító czéltudatosan vezette híveit és 17 évi működése maradandó nyomokat fog fönhagyni. — A nagy világtól félrevonult és nem keresve annak dicséretét, vagy csak elismerését is, egyedül kettős hivatalának és családjának szentelte életét.

Elköltözött. — Május 1-ső napján, délután három órakor, sereglettek össze hívei, ismerősei, lelkésztársai és tisztelői a szomszédos községekből is oly számmal, — hogy a lelkészlak tágas udvara alig fogadhatta be őket. — Körülállták még egyszer, nem az élőt, de a holtat, nem öt többé, hanem az ő érdemeit méltató gyászbeszédet hallgatandó.

Kercser Ede bazini német lelkész német nyelven, Zsarnovitzky Gyula bazini tót lelkész tót nyelven hangzottatták a vigasz igéit; a szivből jött és sziveket meghatott beszédek alatt alig maradt szem köny nélkül. — A sirnál Polevkovics Gusztáv récei lelkész mondott tartalmas szavak kíséretében áldást az elhunyt fölött.

Gyülekezetén kívül árvaságra jutott családjá gyászolja a jó férjet és apát.

A mindenható, aki csapásokat mér földi gyermekeire, de azok elviselésére erőt is ad, legyen a gyászoló özvegygel és a három kiskoru árvával, — az elhunyt fölött pedig teljesedjék be, amit az irás mond:

„Boldogok lesznek azután a halottak, kik az Urban halnak meg. — Ugy vagydon bizonyára, a Lélek azt mondja: mert megnyugosznak az ő fáradságoktól és az ő cselekedteiknek jutalma követi őket!“

s. k.

KÜLFÖLD.

A német Jezsuita-mozgalom. (Folytatás.) Már nem harcra buzdító, hanem harczó irat a hallei Beyschlag irata. Művének czime világosan mutatja tárgyát: „Gehören die Jesuiten ins Deutsche Reich?“ Mielőtt e kérdésre megfelelné, a történethez fordul, felüti annak lapjait s leolvassa amit ott a jezsuitákról talál.

Műve két részből áll. Az elsőben a jezsuiták történetét mondja el alapításuktól egész eltöröltetésükig. Közben tömör rövideggel megismerteti a rend sajátosságait, vallását, erkölcsét, politikáját, a protestánsokkal folytatott harczeit, a katholicizmusra való hatását, a pogánymissiót, uralomra és gazdagságra irányult vágyukat és gyalázatos üzemüket s végül Európának és az egyháznak észretérését, hogy Franciaország példáját követve végre eltörölte a rendet 1773. július 21-én. Mindezen dolgokat erős protestans tollal írja le és világosítja meg az öreg tudós, de mivel azok nem tartoznak a vita lényegéhez, mellőzöm őket.

Jobban érdekel bennünket művének második része, melyben a rendnek visszaállítása óta lefolyt történetét s a jelen mozgalmat bonczolgatja. „A jezsuiták visszahívása tehát szerencsésen a német napirenden volna. Természetes, hogy a németül beszélő római intransigensek programjába régóta fel volt az véve, de ujabban már oly kedvező volt az időjárás, hogy Reinecke mester elhagyta odúját, hogy — magától érthetően a német szabadelvűség hangoztatása mellett — meggyőzőn arról, hogy a szabadság, az igazságosság, a paritás, a kegyesség és erkölcs érdekei általában, szóval minden, a mi Németország időszerű és állandó boldogságára tartozik, követeli a jezsuitáknak és szellemi rokonaiknak visszahívását.“ Persze majd elmondják aztán rövid idő múlva Borgiával: „mint bárányok vonultunk be, mint farkasok uralkodunk.“ Az általuk nagyon kiemelt szocialista mozgalomra is olyan gyógyszer volnának ők, mely az egész államra nézve lassan ölő méreggé válnék.

A francia forradalom hatalmasan megingatta a pápai trónt s különösen szellemi eredményeivel sokkal többet értett, semhogy a papismus ne ragadott volna meg minden eszközt hatalmának védelmére. Bekövetkezett a rekatholizálás időszaka, melyre a jezsuitákat visszaállították; megkezdődött a kath. missziói munkásság; majd elárastották egész Európát mindenféle nevű és minőségű kath. egyesületekkel, mivel óriási hatást tudnak műveltekre, műveletlenekre egyaránt gyakorolni, míg végre a 70-es években szembeállították a jezsuitákat a német néppel. IX. Pius kötötte meg a benső szövetséget a jezsuitákkal s megkezdette velük a rendszeres harcot. De a gondviselés jó ellensakkhuzásról gondoskodott a német birodalom egyesülésében, midőn megalakult a modern prot. német állam. S e két hatalom csakis ellenséges lábón állhat egymással. S Németország hatalmának, egységének és dicsőségének ott a vége, a hol a jezsuita befolyás kezdődik. Beyschlag Németország halálos ellenségének tekinti a jezsuitákat s megrójjá azokat a túlságosan türelmes protestánsokat, kik akár könnyelműségből, akár taktikából a jezsuiták pártjára állottak, avagy a kérdést közönyösen tekintik.

Majd azután vizsgálja a jezsuiták érdekében felhozott okokat. Sok van ilyen — mondja, — de sem egyenként, sem együttvéve nem nyomnak sokat a latban. Hivatkoznak arra, hogy a jezsuiták kegyes, erkölcsös, becsületes, szent emberek s csak a protestánsok, szabadkőművesek és atheisták festették őket sötétre. Ne menjünk messze, csak Pascal, Huber és Döllinger, Reusch műveit — kik pedig mind katolikusok — olvassák el s a jezsuiták tisztában, azaz hogy nagyon is tisztátalanul állanak előttünk.

„Finomabb — mondja Beyschlag — de nem jobb a mi szabad elveinkre s türelmünkre való hivatkozás. Oly

sok minden iránt van türelmetek, elnézések, miért nem a jezsuiták iránt is? Ha nem tévedek, így szól Goethe valahol: „minden iránt lehet az ember tolerans, csak az alapjában véve türehtetlen iránt nem.“ A türelem elnézés a gyöngék és tévelygőkkel szemben: lemondás arról, hogy azokra egyébbel, mint az igazság és szeretet eszközeivel hasson; de hazám ellenségének bebocsátása már nem türelem, hanem árulás. Szégyelhetnék magukat az ultramontanok, hogy mindig a szabadságra hivatkoznak ahol kisebbségben vannak, de sohasem őrizték meg, ha hatalomra jutottak és nálunk is azon a napon elnyomnák azt, amelyen arra a hatalmat megszerezték: mert aki a szabadságot elvileg sem ismeri el, annak joga sincs arra hivatkozni.“ Persze nagyon bántja őket a kivételes törvény. Erősen hangoztatják, hogy a német birodalmi gyűlés csak akkor mondhatja művét befejezettnek, ha a kivételes törvényt a jezsuitákra nézve is megszünteti, mert ha megszüntette azt a szocialistákra nézve, nem igazságos, hogy fentartja a jezsuitákkal szemben. Igaz, mondja Beyschlag, hogy a hasonlóságot a vörös és fekete szocialisták közt senki se tagadhatja, de mégis a szocialisták a népnek félrevezetett, tévelygő fiai, kikkel jóság és szigorral helyes viszonyba kell jutni, míg ellenben a jezsuiták idegen titkos társulat; tagjai a vallás köpenye alatt minden dologba beleártják magukat, az államkormányzat és politika minden mozzanatába belenyúlnak és zavarják azt s az ilyen hazátlan, kivételes minőségű és jellemű társulat ellen csakis kivételes intézkedésekkel oltalmazhatja magát az állam. „Mi a jezsuitáknak mivel se tartozunk s aki 1872. óta Németországból kiment, az mint gonosztevő, titkon lépte át a határt s a rendben hazája ellen esküdött: maradjon hát ott, ahol van, vagy ha visszajön, hagyjon fel a mesteriségével.“

De tovább mennek s azt mondják, hogy éppen a szocialista mozgalom ellen lehetne őket kitűnően használni. Nevetséges érv. Mivel segíthetnek? Talán vagyonnokkal? Jobb szerettek ők mindig venni, mint adni? Vagy talán vallásosságukkal tudnának a vallástalan világnézetre jutott tömegekre hatni? „Igen, ha a vallásos materialismus kiküszöbölhetné a vallástalant.“ De egyáltalán lehet-e javulást várni, ha az ördögöt Belzebub kiüzi is?

Azt is mondják, kevés a r. k. pap, azokat kell pótolniok. „Szentelen okoskodás“, mondja Beyschlag s kimutatja, hogy Németországban egy prot. lelkészre 1532, egy r. k. papra pedig csak 865 lélek esik.

Legőszintébb érv az, hogy a római egyháznak joga van jezsuitáihoz; az egyház szabadsága megkivánja, hogy élettevékenységét a rendeket s nevezetesen a jezsuitákat tekintve is teljesen s korlátlanul kifejthesse.“ Sok szó fér hozzá, de csak a szabadságot nézzük. A római egyház teljes szabadságához — mondja szerzőnk — és erejének teljes kifejtéséhez nemcsak a jezsuiták, hanem a Syllabus célzatainak megvalósítása is tartoznak s így pl. az állami iskolák, a gondolatszabadság, a modern államintézmények mindenikének megszüntetése s a középkorba való visszahelyezés egész az inquisitíóig, amint azt Schroers bonni tanár tényleg hangoztatta is. De meg különben is a mostani állami viszonyok és jogi felfogás mellett az állam a fő, s abban minden egyesnek úgy mint minden társulatnak határozottan körvonalozott jogköre van s csak azt türehteti, aki vagy

a mely más körébe nem vág, békés együttélést nem zavarja. A római egyházat pedig teljes szabadsággal ellátni: még kívánságnak is hajmeresztő.

Nézzük azonban, mely okok szólnak a jézsuiták ellen a prot. és kath. nép, meg az egész állam szempontjából.

Tény, hogy a jézsuiták legfőbb alapelve a r. katolicizmus érdekében a tévelygők — tehát a protestánsok — ellenében minden lehető (de nem megengedhető) elkövetni. Hogyan tűrhetné tehát az állam, hogy a protestantizmus legnagyobb ellensége bejőjön s megkezdje az irtó harcot minden ellen, a mi századok óta a protestantizmus által teremtett szabad szellem termékének s kifolyásának mondható? Mert az állam és egyház élete egyaránt az ostromállapot képét mutatná s azt a néhány századot akár ki lehetne törölni a történelemből. Igaz, nem félhetne a protestantizmus a jézsuitáktól, bátran felvehetné vele a harcot s szellemi fegyvereivel s hiterejével győzne is rajta: csak hogy az a harcz nem lenne csak szellemi fegyverekkel víva, hanem olyanokkal, melyek ellenében, ha már egyszer bent vannak, az állam sem nyújthatna oltalmat. Kezdetét venné az ismeretes missiói működés, az irodalmi polemika, — jobban mondva rágalom — a lélekhalászat a vegyes házasságoknál, a betegágyon, az árvák közt, a diszporákban; azután befurakodnának a hatalmasokhoz s azokat igyekeznének téríteni, általuk befolyásra szert tenni; majd azután a különféle egyesületek alkotása által hintonék a gyűlölet és visszavonás magvát a békés lakosok közt. Ilyenek ellen csakis úgy védekezhetnek, ha be se eresztik őket. — Nem így van-e nálunk is Magyarországon? A mitől Beyschlag fél, azt mi érezzük is. S mit tehetünk ellenük? — Csakis azt, amit a fillokszera ellen!

De a kath. népre is közvetlen s káros a hatásuk. Gondoljunk csak a mindenféle czimen gyűjteni szokott kegyes adományokra, melyek által milliókig zsarolják a népet. De ez hagyján, hanem a vallás s erkölcsi élet! A jézsuiták igen ügyesen tudják azon előnyöket felhasználni, melyekkel őket a hálás felsőbbség a rendes világi papság felett vagy mellett elhalmozta s a gyóntatószék igen alkalmas nekik arra, hogy eszközeiket kiválogassák. Első dolguk volna a hazafias papokat háttérbe szorítva a népet a hazától és a protestáns testvérektől elfordítva fanatizálni s — a miből minden becsületes embert az Isten őrizzen meg — beoltani a jézsuíta morállal. S hogyan lehetne tőlük várni, hogy a trón és haza hűséges alattvalói legyenek, mikor az a trón és haza egyaránt leggyűlöltebb ellenségüket: a protestantst mutatja?

Épen azért a jézsuiták behozatala az államéletre nézve is veszélyes volna. Fogadásukban van ez is: „Családom nincs, apám, anyám rám nézve meghaltak, hazám, otthonom s szeretetem és tiszteletem egyetlen tárgya egyedül a rend.“ A jézsuiták büszkesége Bellarmin meg azt tanítja, hogy „a klerikusoknak meg van a maguk egyházi fejedelmük, ki őket nemcsak az egyházi, hanem a világi dolgokban is kormányozza s az nem lehet, hogy a világi dolgokra nézve két urat ismerjenek el, mert az evangelium szerint is senki sem szolgálhat két urat.“ Csak természetes aztán, ha Saa jézsuíta ezen az alapon odajut, hogy mert a klerikus tulajdonkép nem áll világi főnhatóság alatt, ha forradalomba ártja is magát, meg nem büntethető. Nem kell ehhez hosszás magyarázat s ha még tekintetbe vesszük,

hogy a francia nép közt is a jézsuiták terjesztették először a contract social elveit s ők mondták ki, hogy a tyrannus királyt meg szabad ölni s III. Henrik gyilkosát „aeternum Galliae decus“-nak s tettét „monumentum nobile“-nek nevezték; s ha megfontoljuk, hogy Rossaeus jézsuíta bizonyítja, hogy a prot. uralkodó még rosszabb a tyrannusnál: könnyen levonhatjuk a feleletet azon kérdésre, hogy az állam befogathatja-e a jézsuitákat. Amint látjuk, hogy Beyschlag igen ügyesen csoportosítja érveit s az ügyet óvatosan de elég határozottan a német uralkodók személyes biztonsága ügyévé is avatja.

Amit eddig általában mondott az államról, az minden szabad államra nézve áll, de Németországnak még különösen is érdekében áll a jézsuiták kitiltása. A német nép összes vallási, erkölcsi és politikai érdekeit fenyegeti veszély. Az egyesült német birodalomnak nem lehet más feladata, mint a két fő felekezet egyesítése, összhangba hozása, de ha a jézsuitákat beengedik még távolabb esnek egymástól s talán az állam politikai egységét is megzavarná s egy új 30 éves háborút is idézne elő. Mert a jézsuíta szellem most is meg van esél, de jobb ha csepeg, mint ha ömlik.

S most még csak a nevelés ügyét érinti meg s kifejezi aggodalmát, hogy a kath. mágnások fia, kik eddig az állami iskolákban hazafias, töredelmes szellemet szívtak magukba, mint jézsuíta növendékek majd olyan szellemben neveltetnének, mely épen nem ajánlatos arra, hogy a nép leendő vezetőit áthassa.

Wessenberg római vicarius ítéletével zárja röpiratát. E fölvilágosodott r. k. főpap maga is a legkedvezőtlenebbül nyilatkozik a jézsuitákról, elitéli valláserkölcsei jellemüket s az államokra nézve veszélyeseknek mondja őket. Így végzi: „Ha sikerül a rendnek Németországban is újra talajt nyerni, akkor a világosságnak a sötétséggel való hosszás küzdelmének nézünk eléje, oly harcznak, mely úgy az egyház békéjét, mint az állam nyugalmit egyaránt veszélyezteti.“

(Folyt. köv.)

Raffay S.

VEGYESEK.

— **Értesítés.** A nt. testvér urakat az Úrban van szerencsém értesíteni, hogy a hannoveri „Gotteskasten“ és annak első jegyzője nt. Funke Vilmos úr kegyes közvetítése által nálam a következő theologiai könyvek tetemesen leszállított áron kaphatók: 1. Der Tag des Heiles, Evangelienpredigten von Dr. K. K. Munkel, ára 1-25 frt, még 3 péld. 2. Das angenehme Jahr des Herrn, Epistelpredigten von K. K. Munkel, ára 2 frt (kötvé) szinte még 3 példányban. 3. Zum Bau des Hauses Gottes, von Dr. L. A. Petri (casualis beszédek, galatai levél magyarázata és különféle értekezések), ára 1-10 frt. 4. Das Werk der luth. Gotteskasten, von W. Funke, ára 75 kr. 5. Dr. M. Luthers kleiner Katechismus in 360 Fragen und Antworten, ára 30 kr. von Dr. R. Steinmetz. 6. Gedenkbüchlein für konfirmirte Christen, ára más könyvekkel 5 kr., külön 7 kr. Csorbán, 1891. évi május 4-én. — *Bođicky Cyrill*, evang. lelkész.

— **A pozsonyi gyülekezet** és a kebelében létező tanítézetek május 3-án, az egyetemes theol. akadémia május 7-én ünnepelte az 1890. 26. t.-cikk keletkezésének 100 éves évfordulóját.

— **A Sáros-Komlósi gyülekezet** lelkész-tanítójá vá Lőrincz János volt nyiregyházi segédlelkész urat választotta meg, — ki hivatalába f. hó 10-én fog beiktattatni.

— **A dunántúli a. h. evang. egyházkerületi soproni főiskola** az 1790/1-ik évi 26 törvényzikk megalkotásának százados évfordulója alkalmából 1891. évi május hó 3-án délután 3 órakor a lyceum nagy vizsgálati termében emlékülnepelelyt tartott következő tárgysorozat mellett: 1. Erős vár a mi Istenük. Éneklük az egyesített ifjúsági énekkarok. 2. Alkalmi beszéd. Tartja Poszvek Sándor, lyceumi igazgató. 3. „Maradj velünk!” — motett Stein Károlytól. Éneklük a tanítóképző intézeti énekkar. 4. Hogyan keletkezett az 1790/91. XXVI. törvényzikk? Történeti értekezés, — készítette s felolvassa Jánosy Lajos, III. évf. theol. hallgató. 5. Alkalmi költemény. Irta s előadja Aschendorf József, II. évf. theol. hallgató. 6. „Szózat.” Éneklük az egyesített ifjúsági énekkarok.

— **Megjelent a „Magyar Prot. Irodalmi Társaság” 1891. évre szóló évkönyve.** Magában foglalja főt. és mélt. Szász Károly elnöki megnyitó beszédét, melyet a társaság f. é. ápril 6-iki közgyűlésén tartott; a titkári jelentést; a társaságnak lapunkban már közölt, 1891. évre szóló költség-előirányzatát; a vagyonskimutatást, mely szerint 1890. december 31-én a társaság vagyona 40,880 frt 15 krt tett ki, szaporodás 1889. decz. 31-iki vagyonskimutatáshoz képest mindössze is csak 1248 frt 95 kr.; a pénztári kimutatást 1890-ről; a tagok névsorát s végre a statisztikai kimutatást a társaság tagjairól. Igazán szomorúan látjuk ez összeállításból, mily csekély még az érdeklődés ág. hitv. evang. közönségünkben a társaság iránt, mert míg a ref. egyházkerületekben 968 tagja van a társulatnak, addig az ág. hitv. ev. egyházból mindössze 154. Hogy mi az oka e sivár közönynek, azt most, itt e helyen nem kutatjuk. A megélhetés gondja annyira absorbeált volna tehát már mindent, hogy semmi szép s nemesnek pártfogására lelkeszeinknek pénzők, kedvük, idejük nem volna?!

— **A Bethesda huszonötödik évi jelentésében** örömmel látjuk, mily szépen fejlődött ez az áldásos intézmény. 25 év leforgása alatt 9101 beteg 242,162 napon át nyert ápolást, menedéket, nemzetiségi, valláskülönbőség nélkül. A kezelési költségek a lefolyt 25 év alatt 246,771 frt 23 krt tesznek ki, beleértve az intézeti épületek értékének 4%-át; ellenben az ápolási illetekekből és a tagsági díjakból befolyt összeg 157,711 frt 45 krra rüg, úgy hogy az intézet maga 89,059 frt 78 krt volt kénytelen ráfizetni. A telek és a rajta levő épületek vételára, beleszámítva a szükséges javításokat 72,575 frt 52 kr., az egész leltár pedig 6199 frt 36 kr. A különböző szabadágakért befolyt tőke 36,316 frt 26 kr. Tehát az intézet összes vagyona 115,091 frt 14 kr., mely összeg — kivéve azon nyereséget, mely a régi intézeti épületnek eladásából származott — kizárólag az intézet bel- és külföldi barátai hathatós támogatásának köszönhető. Igazán melegen óhajtjuk, hogy e pártfogás ezután se szűnjék meg, de még fokozottabb mérvben nyilvánuljon, hogy nagyszerű hivatásának annál jobban megfelelhessen.

— **Megjelent névtelen szerzőtől két kis iratka** tót nyelven. Az egyiknek címe: „A jog és igazság védelme az 1891. ápril. 15-én, Pozsonyban, a kerületi gyűlésen” (kis 8°, 8. l.); a másiknak pedig: „Az ág. hitv. ev. dunáninneni kerület határozata a zsinat kérdésében” (nagy 8°, 16. lap.) Mindkettőben nagy igekezettel bizonyítatik igazságnak a közelmúlt egyházker. gyűlés többségének határozata egyfelől s erősen meg van támadva másfelől főképen az egyetemes gyűlés, mely az ág. hitvallás („de potestate ecclesiastica”) tanítása ellenére politikai dolgokba avatkozik; törvénytelenül intézkedik, mint pl. az anyakönyvek magyar nyelven való vezetésének elrendeltetése alkalmával; panslavismus címe alatt üldöz jó hirnevű, becsületes s érdemes egyházi hivatalnokokat, most pedig a küszöbre állított zsinaton meg akarja csinálni az 1791. emlékére az uniót a Kálvinistákkal s ez alapon — mint az Ev. Egyh. s Isk.

1890. 143. l. „Synodalia” czímen világosan meg van írva — az ev. egyháznak megmagyarosítását keresztül vinni . . . etc. Az egész különben eléggé ismeretes és jellemző vádaskodásnak, támadásnak és okoskodásnak a vége a nagyobbik iratban ez: „1791. 4. §. szerint — a hol szó van superintendentiarum synodus-ról — zsinatot tarthatnak azok a kerületek, a melyek akarnak, s nem tartanak azok, a melyek nem akarnak. Ez a mi álláspontunk most (nateraz) a zsinattal szemben” s majd a „zsinaton valósággal alkotott törvényektől fog függni, mily állást foglalunk el azután (potom), — szemben azon törvényekkel.” A kisebb irat vége pedig így hangzik: „lehet, hogy minden törvények, határozatok, a kerület egész autonómiájának lábball taposásával a 3 kerület zsinata a mi kerületünkben is kieroszakolja a végzéseket keresztülvitelét, lehet, hogy eljönnek majd kidobálni a templomból s az iskolából a „hüeket” . . . Egy azonban bizonyos s ez az, hogy: a jogot megvédette (t. i. a f. é. ápril. 15-ki „nagy momentumu” gyűlésen) és constatálta a lélek tűzével megtelt ideálért lelkesedő férfiaknak nem nagy, de heroikus csapatja. Ők kibírják végig.” — Ily beszédeket olvasva, az ember igazán szeretné — ha lehetne — megfagatni a történelem geniusát, megtudakolandó tőle, vajjon messze van-e még az az idő, mikor elcsendesedik anyaszentegyházunkban a szélső elemnek ezen sajnálatos háborgása, helyreáll az egyensúly s nem lesz en többé döntő uralkodása a képzeldésnek, mely Veresmarty szerint az életnek megrontója, ébresztve a vágyakat idegen tartományok után.

cz.

PÁLYÁZAT.

A brassói ág. h. ev. magyar egyházmegyébe kebelezett **Hosszufalu-Fürészmező** ág. h. ev. egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik. Javadalom: 1) lakás, melyhez két szoba, konyha stb. tartozik; 2) évi 500 frt készpénz; 3) két drb. összesen 476 □-öl területű szántó és 2 hold legelő haszonélvezete; 4) stóla-jövedelem, mintegy évi 50 frt.

A pályázni óhajtók kellően felszerelt kérvényei f. évi május 10-ig (esti 6 óráig) alúlirott főespereshez küldendők be.

Kelt Brassóban 1891. ápril 18-án.

Az egyházmegyei elnökség:

Moór Gyula,
főesperes.

Rombauer Emil,
felügyelő.

Árleszállítás.

Statisztikai tanulmányok a magyar protestantizmusról.

Irta dr. **Bartha Béla**
eperjesi jogtanár.

Különlenyomat a „Protest. Szemle” 1890 iki folyamából. Nagy 8-adrét, 165 lap. Ezen, a protestáns sajtó által uttörőnek jelzett munkát a nagyobb elterjedés biztosítása végett az eredeti egy forintnyi ár helyett **60 krért**, bérmentesen 70 krért küldi meg a szerző Eperjesen, vagy **Hornvánszky Viktor** akadém. könyvkereskedő Budapesten.